

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	20
Тема 1. Предмет, метод і система трудового права	20
Тема 2. Джерела трудового права України	34
Тема 3. Принципи трудового права	73
Тема 4. Трудові правовідносини та їх суб'єкти	84
Тема 5. Міжнародно-правове регулювання праці	98
Тема 6. Основи правового регулювання зайнятості населення і працевлаштування	119
Тема 7. Трудовий договір	142
Тема 8. Робочий час і час відпочинку	215
Тема 9. Оплата праці. Гарантії та компенсації	250
Тема 10. Трудова дисципліна	280
Тема 11. Матеріальна відповідальність сторін трудоного договору	298
Тема 12. Охорона праці. Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю і правил з охорони праці	311
Тема 13. Індивідуальні трудові спори	330
Тема 14. Правові основи соціального діалогу у сфері праці	349
Тема 15. Правовий статус трудових колективів і професійних спілок у сфері праці	365

Тема 16. Правовий статус організацій роботодавців, їх об'єднань	387
Тема 17. Колективні угоди і колективні договори	403
Тема 18. Колективні трудові спори (конфлікти)	426
ТЕМИ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА РЕФЕРАТИВ	446
ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ	449

ПЕРЕДМОВА

Трудове право є однією з провідних галузей права України, яка разом з іншими галузями під впливом нових для нашої країни соціально-економічних відносин на сучасному етапі знаходиться у стадії реформування. Кожна особа протягом життя перебуває під дією норм трудового права. Відносини у сфері праці більш за все пов'язані з поєднанням інтересів суспільства, особи і держави. Очевидно, що одним із пріоритетних напрямків реформування трудового права залишається ухвалення новітнього трудового законодавства. Певна річ, вітчизняне трудове законодавство не є ідеальним. Це пов'язано передусім із моральною застарілістю чинного Кодексу законів про працю України, який був прийнятий ще за радянських часів і, незважаючи на численні поправки, фактично залишився пострадянським нормативним актом. Отже, реформування трудового права — це відповідальне завдання суспільства і держави.

Навчально-методичний посібник підготовлено з метою надання допомоги здобувачам вищої освіти у вивченні трудового права. Вивчаючи курс «Трудове право України», здобувачі вищої освіти мають можливість оволодіти не тільки теоретичними знаннями, а й правильно аналізувати, тлумачити і застосовувати норми трудового права, знайомитися з практикою реалізації цих норм. Вивчення курсу «Трудове право України» передбачає такі види занять: лекції, проведення практичних занять, а також складання іспиту.

Готуючись до практичних занять, здобувачам вищої освіти треба уважно ознайомитися з планом заняття; необхідно засвоїти методичні вказівки; опрацювати перелік рекомендованих нормативно-правових актів, спеціальної літератури, а також вивчити матеріали судової практики.

Трудове законодавство нараховує значну кількість нормативно-правових актів. У даному навчально-методичному посібнику

прокоментоване чинне трудове законодавство: КЗпП України, Закони України «Про колективні договори і угоди», «Про зайнятість населення», «Про відпустки», «Про оплату праці», «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» та ін; постанови Кабінету Міністрів України, накази, інструкції й судова практика. При вивченні курсу потрібно відстежувати зміни у чинному законодавстві про працю, розширювати коло навчальної, монографічної літератури, окрім запропонованої, цікавитися статтями у наукових журналах з метою формування цілісної системи знань.

Здобувачі вищої освіти повинні знати положення доктрини трудового права, Конституції України, міжнародних актів, КЗпП України, положення Законів України, підзаконних актів, актів узагальнення судової практики.

У результаті вивчення даного курсу здобувачі вищої освіти повинні навчитися: самостійно опрацьовувати наукову літературу; аналізувати думки вчених; застосовувати норми законодавства про працю; встановити відповідність національного законодавства міжнародним стандартам праці; вміти самостійно провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного законодавства; аналізувати судову практику; самостійно робити обґрунтовані висновки тощо.

У навчально-методичному посібнику також здобувачам вищої освіти представлені тести й задачі, які можуть виконуватися та розв'язуватися під час проведення практичних занять, у ході самоконтролю з метою закріплення й поглиблення теоретичних знань і придбання навичок застосування норм законодавства про працю в різних практичних ситуаціях. Список джерел складено досить широкий, що допоможе здобувачам вищої освіти провести науковий пошук з питань, які їх цікавлять.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України

Становлення і розвиток трудового права.

Поняття трудового права як галузі права. Предмет трудового права: індивідуальні та колективні трудові відносини. Сфера дії норм трудового права.

Поняття й особливості методу трудового права в умовах ринкової економіки.

Поняття та види функцій трудового права. Загальна характеристика функцій трудового права.

Система трудового права і система трудового законодавства: поняття, структура, співвідношення.

Предмет і система науки трудового права.

Відмежування трудового права від суміжних галузей права (цивільного права, адміністративного права, права соціального забезпечення).

Тема 2. Джерела трудового права

Поняття, види, особливості джерел трудового права.

Історія розвитку трудового законодавства.

Єдність і диференціація у правовому регулюванні трудових відносин. Загальне і спеціальне трудове законодавство.

Нормативно-правові акти як джерела трудового права: загальна характеристика.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародні договори про працю, ратифіковані Україною, як джерела трудового права.

Кодекс законів про працю України. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права.

Акти соціального діалогу: колективні угоди і колективні договори.

Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.

Значення рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за категоріями працівників.

Основні напрями реформування трудового законодавства. Загальна характеристика проекту Трудового кодексу України.

Тема 3. Принципи трудового права

Поняття і загальна характеристика принципів трудового права. Система принципів трудового права. Класифікація принципів трудового права.

Принципи правового регулювання індивідуальних трудових відносин: свобода договорів про працю та заборона примусової праці; рівність прав і можливостей та заборона дискримінації у сфері праці; принцип гідної винагороди за працю; охорона життя та здоров'я працівників і особливий захист праці жінок, неповнолітніх, осіб із зниженою працездатністю (осіб з інвалідністю, осіб похилого віку).

Принципи правового регулювання колективних трудових відносин: свобода об'єднання; соціальний діалог у сфері праці; реальне визнання права на колективні переговори; забезпечення участі працівників та їх представників в управлінні організацією; забезпечення права на вирішення колективних трудових спорів (конфліктів), включаючи право на страйк.

Принципи, властиві трудовому праву в цілому: принцип недопущення погіршення становища працівників порівняно з рівнем, передбаченим чинним законодавством, і заборона зловживання трудовими правами; гарантування індивідуальних та колективних трудових прав та інтересів працівників і роботодавців; захист трудових прав та інтересів працівників і роботодавців.

Зміст принципів правового регулювання індивідуальних та колективних трудових відносин.

Тема 4. Трудові правовідносини та їх суб'єкти

Поняття та особливості індивідуальних трудових правовідносин. Види індивідуальних трудових правовідносин. Структура індивідуальних трудових правовідносин.

Юридичні факти у трудовому праві: поняття та класифікація. Підстави виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин.

Правовий статус суб'єктів індивідуальних трудових правовідносин. Трудова правосуб'єктність працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.

Роботодавець (власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа) як суб'єкт трудових правовідносин. Ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця.

Поняття і особливості колективних трудових правовідносин, їх співвідношення з індивідуальними трудовими правовідносинами.

Види колективних трудових правовідносин, їх загальна характеристика. Підстави виникнення, зміни та припинення колективних трудових правовідносин.

Структура колективних трудових правовідносин.

Представництво у колективних трудових правовідносинах.

Тема 5. Міжнародно-правове регулювання праці

Поняття та суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці.

Джерела міжнародно-правового регулювання праці: загальна характеристика і значення.

Акти ООН про забезпечення прав людини у сфері праці. Загальна декларація прав людини 1948 р. Міжнародні пакти про права людини 1966 р. Декларація тисячоліття 2000 р. та ін.

Міжнародна організація праці: основні цілі, завдання, напрямки діяльності. Структура МОП, повноваження її органів. Конвенції і рекомендації МОП. Загальна характеристика конвенцій і рекомендацій МОП з питань основних прав людини, зайнятості, соціальної політики, регулювання питань праці,

колективних трудових відносин, умов праці, праці жінок, праці дітей і підлітків, трудящих похилого віку та ін. Декларація МОП про основоположні принципи і права у сфері праці 1998 р.: зміст і значення.

Акти Ради Європи і Європейського Союзу про соціальні права людини. Європейська соціальна хартія 1961 р. і Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 р. Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 р. Проблеми адаптації трудового законодавства України із законодавством ЄС.

Двосторонні договори України з іншими державами про працевлаштування і соціальний захист працівників.

Вплив міжнародного та європейського трудового права на розвиток національного трудового права.

Засоби імплементації міжнародних трудових норм у трудове право України.

Тема 6. Основи правового регулювання зайнятості населення і працевлаштування

Соціально-економічні аспекти ринку праці в Україні.

Законодавство України про зайнятість населення. Право на зайнятість. Поняття, форми зайнятості і державна політика в цій сфері. Державні гарантії (загальні і додаткові) зайнятості населення.

Поняття, види працевлаштування. Правова організація працевлаштування.

Державна служба зайнятості: структура і повноваження.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції його завдання та функції

Поняття та види працевлаштування. Правова організація працевлаштування.

Порядок працевлаштування окремих категорій громадян (молоді, осіб, яких звільнено з лав Збройних Сил України або з альтернативної (невійськової) служби, вивільнених працівників, осіб з інвалідністю та ін.).

Правовий статус безробітного. Порядок реєстрації, перереєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, і безробітних. Поняття підходящої роботи для безробітного.

Організація громадських та інших робіт тимчасового характеру для зареєстрованих безробітних. Професійне навчання (професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації) зареєстрованих безробітних.

Соціальний захист у разі настання безробіття. Матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та Закону України «Про зайнятість населення».

Соціальний діалог на ринку праці. Участь роботодавців, їх організацій і об'єднань у забезпеченні зайнятості населення.

Тема 7. Трудовий договір

Поняття і значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряду, доручення, авторського та ін.). Класифікація трудових договорів.

Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови, які передбачені у законодавстві, та умови, які встановлюються за угодою сторін при укладенні трудового договору. Необхідні і додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції та місця роботи за трудовим правом. Недійсність умов трудового договору, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю.

Загальний порядок укладення трудового договору, його оформлення. Документи, що подаються при прийнятті на роботу. Трудова книжка працівника. Випробування при прийнятті на роботу.

Строк трудового договору. Укладення трудового договору на невизначений строк, на визначений строк, встановлений за погодженням сторін, на час виконання певної роботи.

Форма трудового договору.

Контракт як особлива форма трудового договору. Сфера застосування контракту. Порядок укладання контракту з керівником державного підприємства. Порядок укладання контракту при прийнятті (найманні) на роботу працівників.

Особливості та порядок укладання окремих видів трудових договорів: трудовий договір з нефіксованим робочим часом; трудовий договір про тимчасову роботу; трудовий договір про сезонну роботу; трудовий договір з працівником-мігрантом; трудовий договір про сумісництво; трудовий договір про суміщення професій (посад); трудовий договір про тимчасове заступництво; трудовий договір про надомну роботу; трудовий договір з державним службовцем; трудовий договір про роботу у роботодавця-фізичної особи; трудовий договір працівника, що приймається за конкурсом та ін.

Поняття переведення на іншу роботу, види переведень. Порядок переведення на іншу роботу.

Переміщення на інше робоче місце, його відмінність від переведення.

Зміна істотних умов праці та її правові наслідки.

Атестація працівників та її значення. Порядок проведення атестації. Правові наслідки атестації.

Поняття і випадки відсторонення від роботи.

Поняття припинення та розірвання трудового договору, звільнення з роботи. Класифікація підстав припинення трудового договору. Загальні і додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Загальні та додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору з ініціативи органів, які не є сторонами трудового договору.

Порядок оформлення звільнення працівників і здійснення розрахунків з ними. Вихідна допомога.

Правові наслідки незаконного звільнення.